

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Сектор за уговарање и финансирање програма
из средстава Европске уније

Овај пројекат финансира
Европска унија

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Истраживање о успешности програма стипендирања/менторске подршке на крају школске 2019/2020. године

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

INSTITUTE FOR EDUCATION
QUALITY AND EVALUATION

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

САДРЖАЈ

1. Увод	3
2. Резултати истраживања	5
2.1. Приказ и интерпретација података о свим ученицима	7
2.2. Закључци	20
2.3. Приказ и интерпретација података о РЕФ ученицима	22
2.4. Закључци	34
2.5. Резилијентност програма - квалитативна анализа	36
2.6. Закључци	45
3. Препоруке	47

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

1. Увод

Питање социјалне инклузије Рома је посебно важно за процес приступања Србије ЕУ. У оквиру Поглавља 23, велики значај имају животни услови и социјална политика и запошљавање. ЕУ је највећи партнер српских институција у свим квалитетним иницијативама које се тичу социјалне инклузије Рома.

Пројекат „ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања” је део Годишњег програма активности за Србију (2014), Запошљивост младих и активна инклузија.

Поред тога, пројекат је у складу са оквиром националне стратегије, посебно са Стратегијом развоја образовања у Србији до 2020.год., Програмом реформи политике запошљавања и социјалне политике (ESRP) и Стратегијом за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији (2016 – 2025).

Пројекат је усмерен на ученике средње школе ромске националности и јачање капацитета образовног система у циљу развоја и спровођења ефикасног стипендирања и менторске подршке ученицима средњих школа, ромске националности.

Како су овим програмом обухваћени и ученици који су били подржани у оквиру пројекта „Поспешивање запошљивости младих Рома“, чији је

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

носилац Ромски образовни фонд (РОФ)/Roma Education Fund (REF), финансиран кроз програм Немачке финансијске сарадње, а имплементиран од стране Немачке развојне банке у име Владе Републике Немачке – Министарства за економску сарадњу и развој, REF/KfW пројекта, њима је посвећен посебан део анализе.

Додатна вредност овог извештаја је квалитативна анализа спроведена на узорку ученика, који су имали **менторску подршку** у претходном периоду.

Истраживање и анализа су спроведени током новембра месеца 2020. године, од стране истраживачког тима Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања Републике Србије.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

2. Резултати истраживања

Истраживање о успешности програма стипендирања/менторске подршке на крају школске 2019/2020. године

Пројекат „ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања“ финансиран је средствима Европске уније кроз ИПА 2014 директни грант који реализује Министарство просвете, науке и технолошког развоја. Ученици средњих школа, припадници ромске заједнице пријављивали су се на конкурс за доделу стипендија за школску 2019/20. годину.

Конкурс за доделу стипендија је био отворен од 1. до 20. новембра 2019. године. Сви кандидати су били ранжирани на основу следећих критеријума:

1. општи успех у претходној школској години (5,00 – 2,00);
2. оцена из владања ученика, најмање добар 3 уколико два или више ученика имају исти општи успех;
3. број неоправданих изостанака, највише 30;

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Комисија је одлучивала о додели стипендија након чега је уследило Решење министра о додели стипендија, односно подршци за 503 ученика ромске националности. Од 503 ученика који су добили стипендију, њих 146 (који су пројектом Фонда за образовање Рома школске 2018/19. године имали стипендију) је наставило да прима стипендију.

Од 503 ученика 3 ученика је испало (drop-out) из стипендијског програма:

- један ученик је променио статус из редовног у ванредни – остао у систему образовања;
- један ученик није био у могућности да отвори рачун – остао у систему образовања;
- један ученик је напустио школовање – изашао из система образовања.

Наиме, креиран је и мониторинг механизам који је омогућио прикупљање неопходних информација које подразумевају: просек постигнућа ученика (успех ученика), њихово владање, број оправданих и неоправданих изостанака на крају првог полугодишта 2019/20. године, као и на крају школске 2019/20. године.

Како су COVID 19 околности наметнуле ситуацију да стипендије 2019/2020. школске године не буду условљене кварталним извештајима, стипендије су исплаћене у августу у целокупном износу, на основу одобрене коначне ранг листе.

Разредне старешине и ментори су достављали податке на крају школске године, а наведени подаци који су достављени у периоду од јула до октобра 2020. године су предмет овог истраживања. Резултати су

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

представљени графички и у релативним бројевима, ради упоредивости и боље прегледности.

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, као одабрани имплементациони партнер за спровођење истраживања оцена успешности програма стипендирања/менторске подршке на крају школске 2019/2020. године, припремио је овај извештај, на основу података које су му доставили Пројекат и Представништво Фонда за образовање Рома.

Ова анализа садржи три сегмента:

- Приказ и интерпретацију података о свим ученицима добитницима стипендије (укупно 503)
- Приказ и интерпретацију података о РЕФ ученицима (који су 2019/20. добили стипендију, а пројектом Фонда за образовање Рома 2018/19. школске године су имали стипендију и подршку ментора – укупно 146)
- Квалитативну анализу менторске подршке.

Сва три сегмента, као саставни део овог извештаја, биће приказани кроз посебне поднасловне, и оквиру којих ће бити наведени посебни одговарајући закључци.

2.1. Приказ и интерпретација података о свим ученицима

Приказ узорка. У истраживању су обрађени подаци о 503 ученика, припадника ромске националности, којима је на основу конкурса пројекта ИПА 2014 одобрена стипендија у школској 2019/20. години за наставак средњошколског образовања. Највише их је из Београда (42), потом из

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Пирота (31) и Ниша (29), а мање од по 25 из свих осталих места по Србији. Више је ученика у четворогодишњем - 285 (56,7%) средњошколском образовању него у трогодишњем 218 (43,3%) – видети Графикон 1.

Када је реч о разреду који похађају ови ученици, може се рећи да је највише ученика првог - 168 (33,4%) и трећег - 161 (32%) разреда средње школе, потом другог – 92 (18,3%), а најмање ученика четвртог разреда – 82 (16,3%). На Графикону 2 је приказана дистрибуција ученика по разредима. Оваква расподела не делује неуобичајено јер је ученицима првог разреда можда и најпотребнија мотивација за учење. Први разред средње школе је велика промена за ученике и прекретница за даљи наставак школовања. Стога и већа присутност стипендиста међу млађим разредима није неочекивана. Најмање их је у четвртом разреду, али треба имати у виду и да нису сви ученици из узорка уписали четворогодишњи смер.

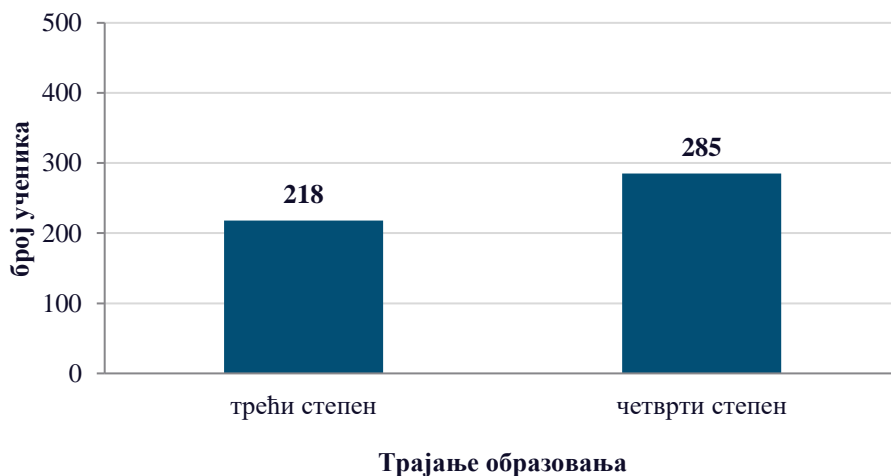
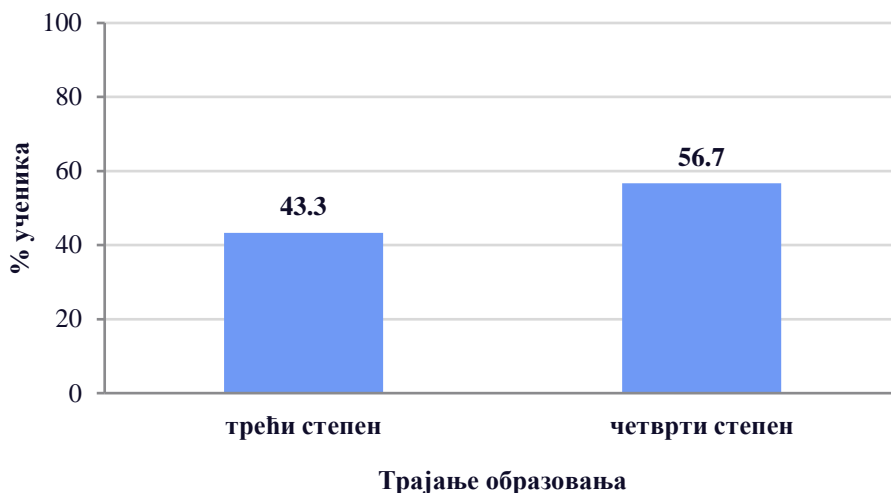
Резултати истраживања. На основу добијених података, припремљене су анализе у вези са школским успехом стипендиста, оценом из владања и изостанцима на крају школске 2018/19, на полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20. године. Такође, узете су у разматрање и недовољне оцене на полугодишту 2019/20. године. Налази који следе резултат су тих анализа.

Веома је важно истаћи да подаци о одустајању/напуштању средње школе код ових ученика нису анализирани из простог разлога што напуштања школе није било. Дакле, можда и један од најважнијих података је тај да ромски ученици ромске националне заједнице укључени у овај програм нису одустајали од започетог процеса образовања (није било напуштања школе), завршавали су уписане разреде и настављали школовање прелазећи у наредни разред.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 1. Расподела ученика по степену образовања (III и IV), приказано у процентима и у апсолутним вредностима

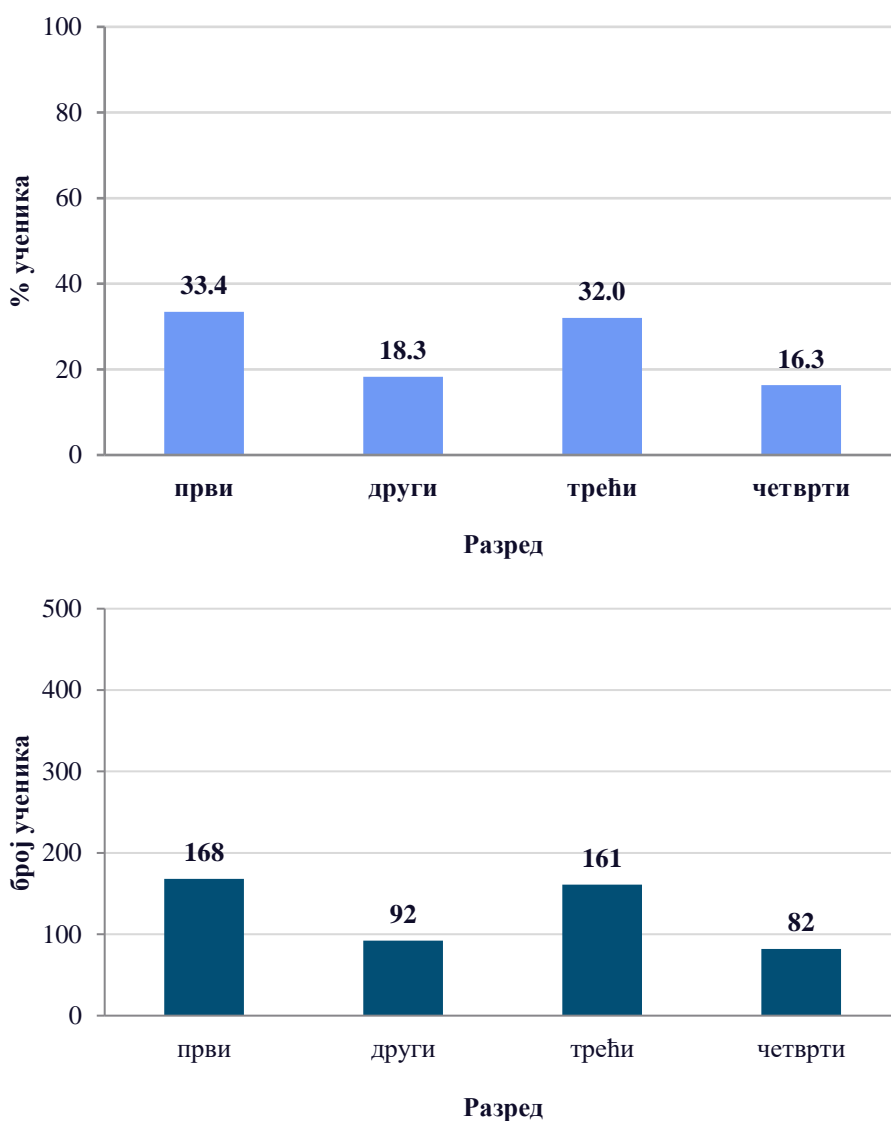

Такође, важно је нагласити да није било понављања разреда код ученика у узорку који је био предмет ове анализе. Овакав податак неоспорно указује на чињеницу да је стипендирање ученика један од најзначајнијих мотивационих фактора који је довео до оваквих резултата.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 2. Расподела ученика по разреду који похађају (I, II, III и IV), приказано у процентима и у апсолутним вредностима

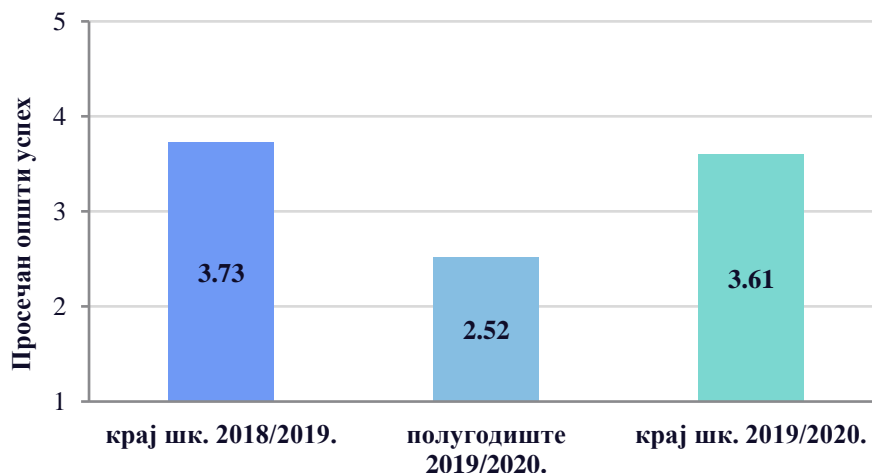
Када је реч о успеху ученика прималаца стипендије, може се закључити да су успех задржали на крају школске 2019/20. године (видети Графикон 3).

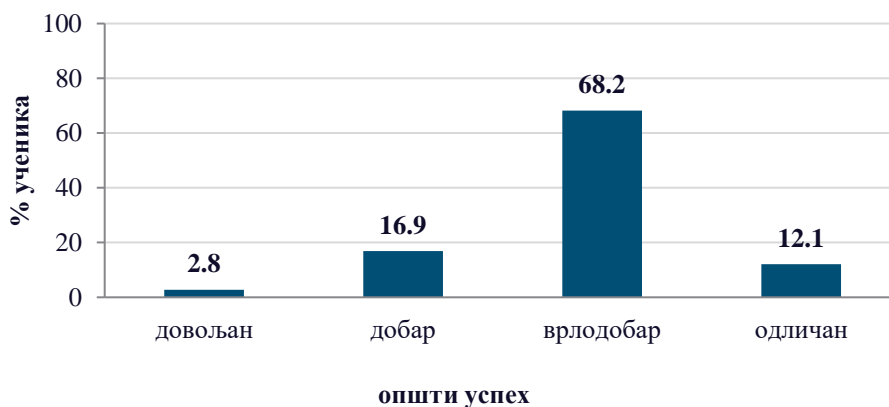
ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Треба истаћи да, упркос бројним неповољним околностима којима су ученици били изложени због епидемије Covid-19 и немогућности да редовно прате наставу, постигнут успех је више него задовољавајући. На полугодишту 2019/20. долази до опадања успеха, али то се дешава и у популацији већинских ученика, тј. у школама то није неуобичајена појава.

Графикон 3. Просечан општи успех ученика на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20. године

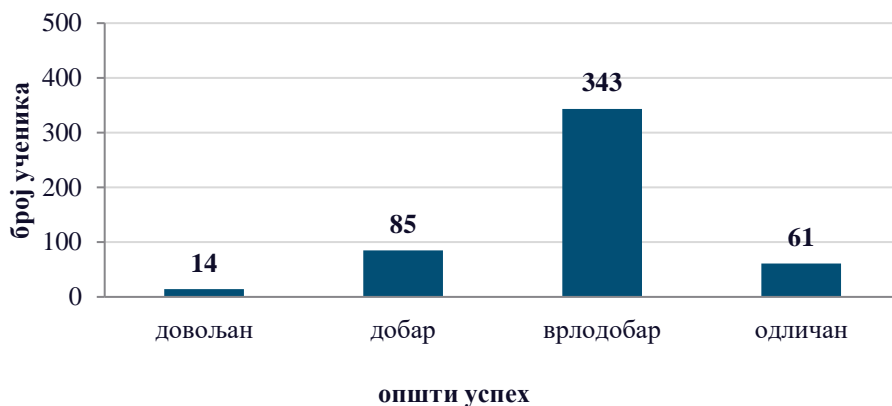
Графикон 3.1. Општи успех ученика на крају 2018/19. године, у процентима

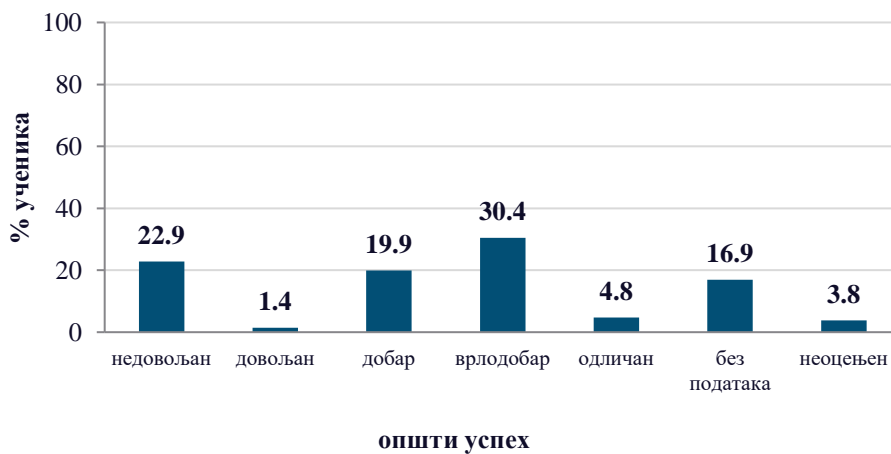

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 3.2. Општи успех ученика на крају 2018/19. године

Графикон 3.3. Општи успех ученика на полугодје 2019/20. године, у процентима

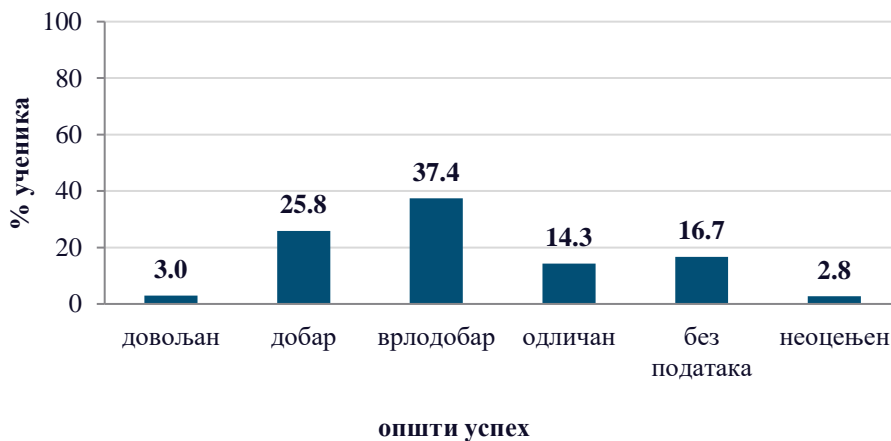

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 3.4. Општи успех ученика на полугодишту 2019/20. године

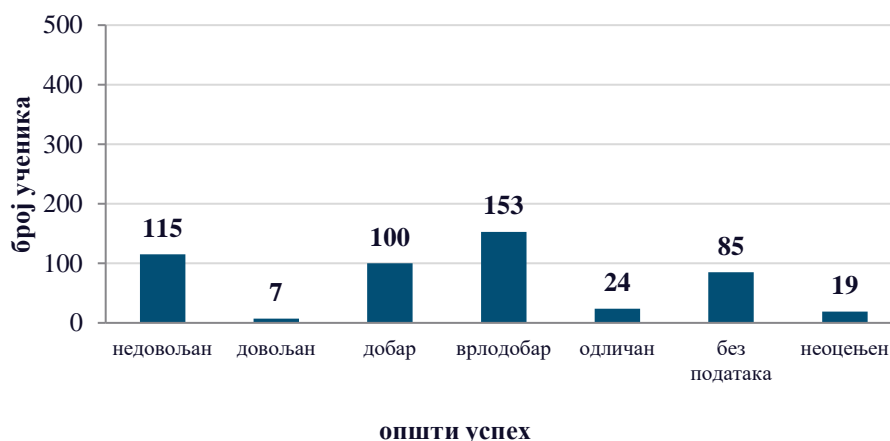
Графикон 3.5. Општи успех ученика на крају 2019/20. године, у процентима

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 3.6. Општи успех ученика на крају 2019/20. године

Прегледом расподеле ученика у погледу општег успеха, може се констатовати да је око 80% ученика на крају 2018/19. године остварило врлодобар или одличан успех. На полугодишту трећина ученика задржава врлодобар успех, али готово петина ученика има недовољан успех, колико је и ученика са добрим успехом. Уочава се да значајан број ученика (око 20%) нема податак или је неоцењено. На крају 2019/20. године, нешто више од трећине ученика има врлодобар успех, четвртина добар, а око 15% њих одличан. Подједнак број ученика нема податак о општем успеху или је неоцењено. Имајући у виду наведене податке, може се рећи да од 80% ученика са врлодобрим и одличним успехом, око 50% њих је успело да задржи школски успех. Треба истаћи да је велики проценат ученика за које недостају подаци и да би налази били поузданији, веродостојнији и меродавнији када би сви ученици имали податке.

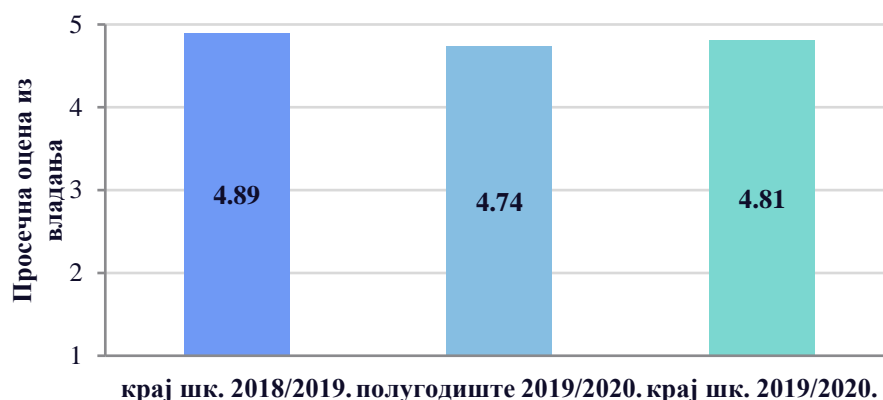
Генерално гледано, по просечној оцени из владања, може се рећи да је реч о примерним ученицима које одликује узорно понашање (видети Графикон 4).

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Да би се стекао бољи увид у владање ученика, приказана је дистрибуција оцена током ова три периода. Оно што се из добијених налаза може уочити јесте да су ученици најбољи успех из владања имали у моменту када су конкурисали за стипендију. Током времена, уочава се да и даље доминирају ученици са одличним владањем, али да је владање нешто слабије, као и да недостају подаци за поједине ученике (Графикони 5-7).

Графикон 4. Просечна оцена из владања на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20. године

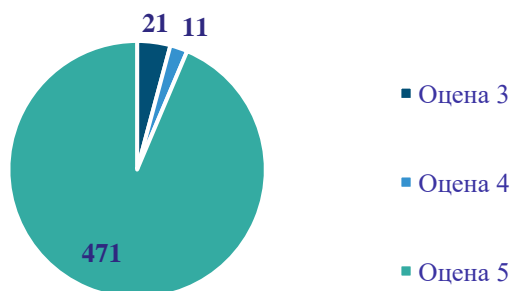
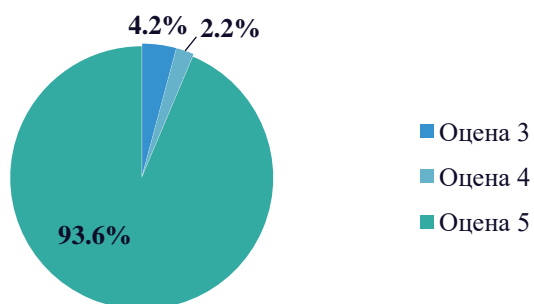

С обзиром на то да подаци недостају за око 20% ученика за целу школску 2019/20. годину и да је просечна оцена код ученика за које имамо податке прилично висока, а узимајући у обзир да се приликом конкурса радило о ученицима примерног понашања, можемо закључити да се успех из владања незнатно смањио.

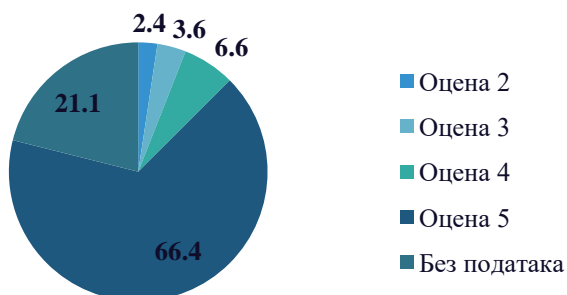

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 5. Расподела ученика по оцени из владања – крај 2018/19.

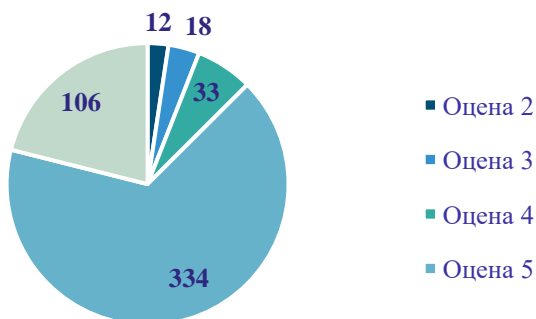

Графикон 6. Расподела ученика по оцени из владања – полугодје 2019/20.

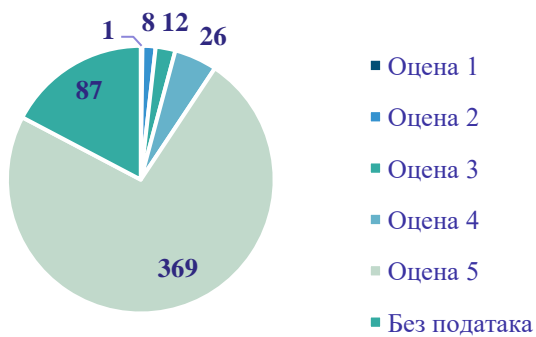
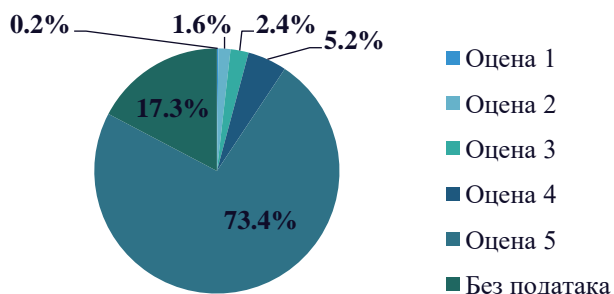

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 7. Расподела ученика по оцени из владања – крај 2019/20.

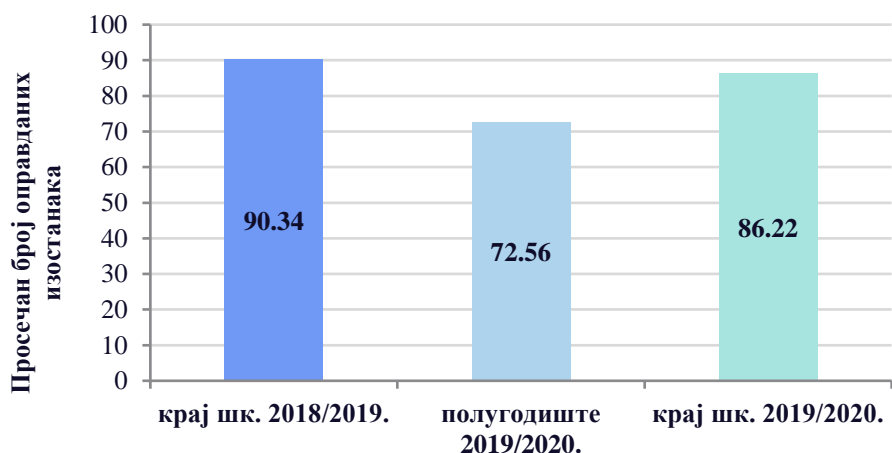
ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Број оправданих изостанака се није драматично мењао током времена, изузев на полугодишту 2019/20. године, да би на крају школске 2019/20. године износио тек нешто мање него на почетку пројекта.

Број неоправданих изостанака је прилично мали и не прелази, у просеку, четири. Ово је заиста охрабрујући налаз.

Поред тога што је се ово може тумачити као заиста охрабрујући налаз, он нам јасно указује колико је мотивација ових ученика за континуираним похађањем наставе заиста висока. Овакав налаз можемо двојно тумачити као високу мотивацију ученика прималаца стипендије са једне стране, али и као позитиван резултат менторске подрше и менторског рада са овим ученицима са друге стране.

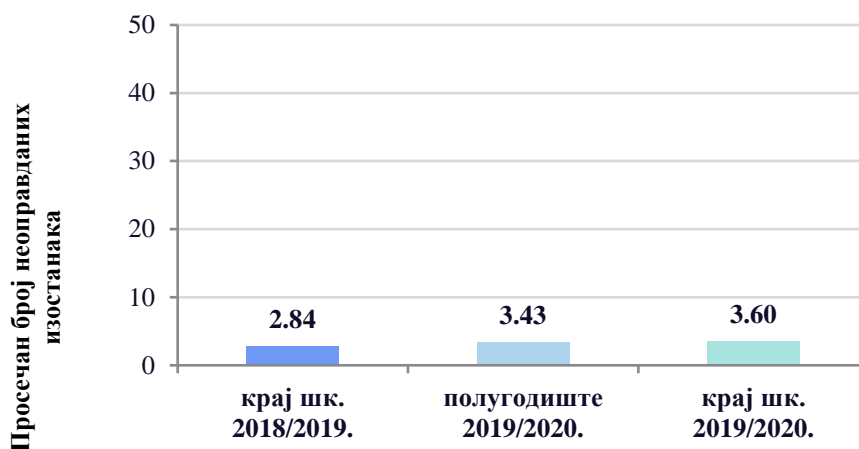
Графикон 8. Просечан број оправданих изостанака на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20.

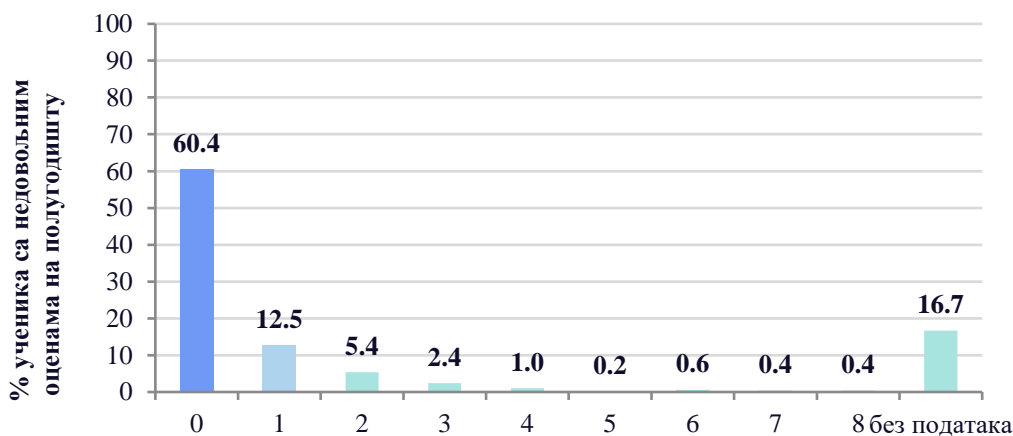
ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 9. Просечан број неоправданих изостанака на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20.

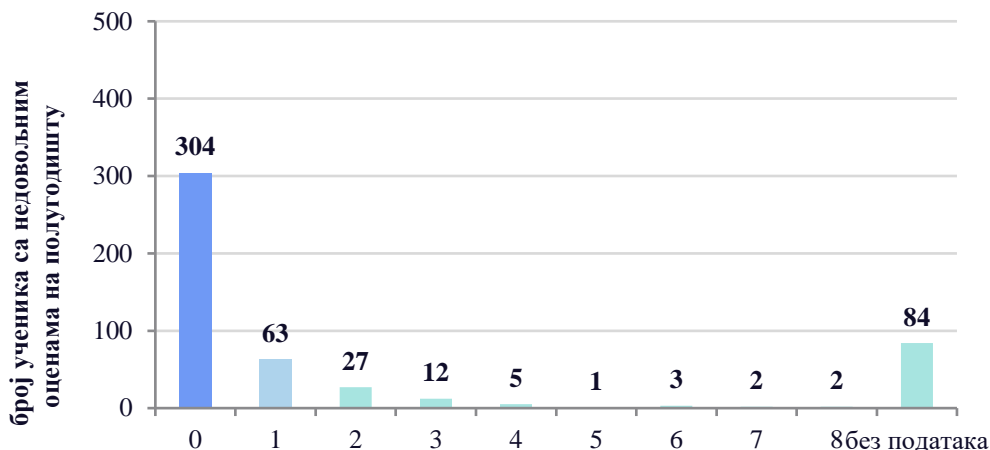
Када је реч о недовољним оценама, веома мали број ученика је имао преко три недовољне оцене на полугодишту 2019/20. године. Још један позитиван налаз је и тај да око две трећине ученика није имало ниједну недовољну оцену на полугодишту.

Графикон 10. Расподела ученика по броју недовољних оцена на полугодишту 2019/20, приказано у процетима и у апс. вредностима

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

На крају године није било недовољних ученика, сви стипендисти су прешли у наредни разред.

2.2. Закључци

Како би се проценила успешност пројекта „ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања“ прикупљени су подаци у вези са школским успехом стипендиста, оценом из владања и изостанцима на крају школске 2018/19 године, на крају првог полугодишта 2019/20. и на крају школске 2019/20. године. Такође, узете су у разматрање и недовољне оцене на крају првог полугодишта 2019/20. године. Закључци који следе производ су тих анализа.

Веома је важно истаћи да напуштања школе од стране стипендираних ученика није било. Дакле, ово је можда и један од најважнијих података да ромски ученици укључени у овај програм нису одустајали од школе, завршавали су разреде и прелазили у наредне. Такође, ни понављања није

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

било. Једна од могућих претпоставки је та да су стипендије имале позитиван ефекат на ученике и да су деловале мотивационо на њих да не напуштају школовање.

Када је реч о успеху ученика који су добили стипендију, може се закључити да су ученици задржали успех на крају школске 2019/20. године. Нису га поправили, али га нису ни покварили, што се у новонасталим околностима (пандемија Covid-19) које им нису погодале, и то неколико месеци непосредно пред крај школске године може сматрати успехом.

Ако се узме у обзир просечна оцена из владања, може се рећи да је реч о примерним ученицима које одликује узорно понашање.

Судећи по броју изостанака, може се рећи да ученици у највећем броју редовно похађају школу. Наиме, број оправданих изостанака се није драматично мењао током времена, изузев на полугодишту 2019/20. године, да би на крају школске 2019/20. године износио тек нешто мање него на почетку пројекта. Број неоправданих изостанака је прилично мали и не прелази, у просеку, четири.

Када је реч о недовољним оценама, веома мали број ученика је имао преко три недовољне оцене на полугодишту 2019/20. Још један охрабрујући налаз је и тај да око две трећине ученика није имало ниједну недовољну оцену на полугодишту.

Генерално гледано, сви анализирани квантитативни показатељи су позитивни и упућују на закључак да је програм стипендирања ромских средњошколаца у великој мери имао успеха. Ученици са коректним успехом завршавају школску годину, не изостају, не напуштају школовање, примерног су владања, а на полугодишту немају много негативних оцена.

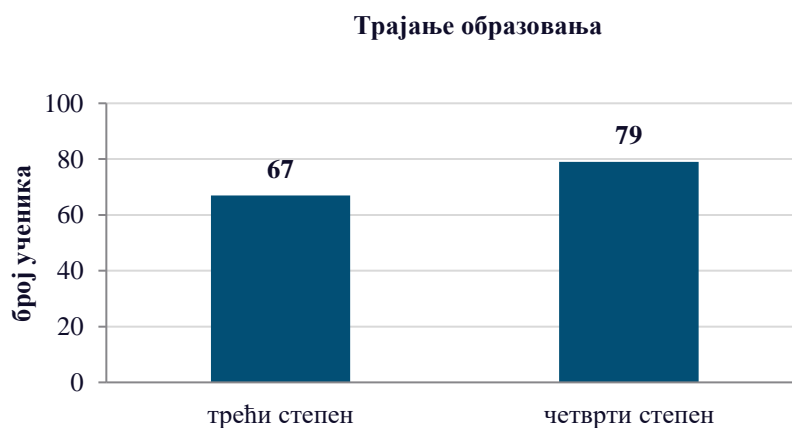
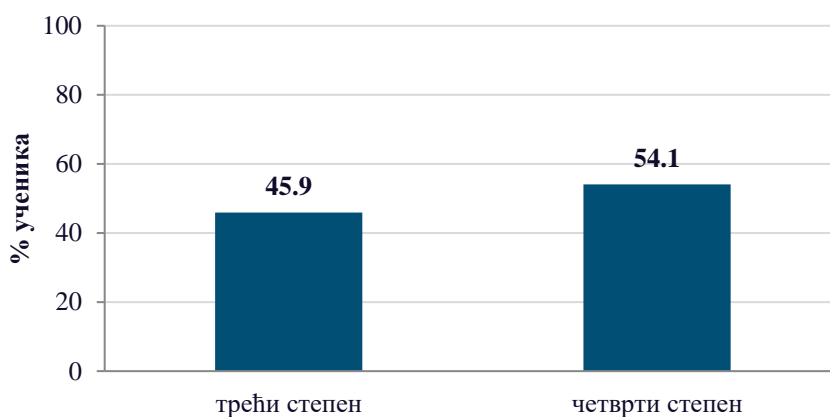

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

2.3. Приказ и интерпретација података о РЕФ ученицима

Приказ узорка. У истраживању је учествовало 146 ромских ученика који су наставили да примају стипендију из претходног РЕФ-овог пројекта. Највише их је из Пирота (19) и Београда (18), а мање од 10 из свих осталих места по Србији.

Графикон 11. Расподела РЕФ ученика по степену образовања (III и IV), приказано у процентима и у апсолутним вредностима

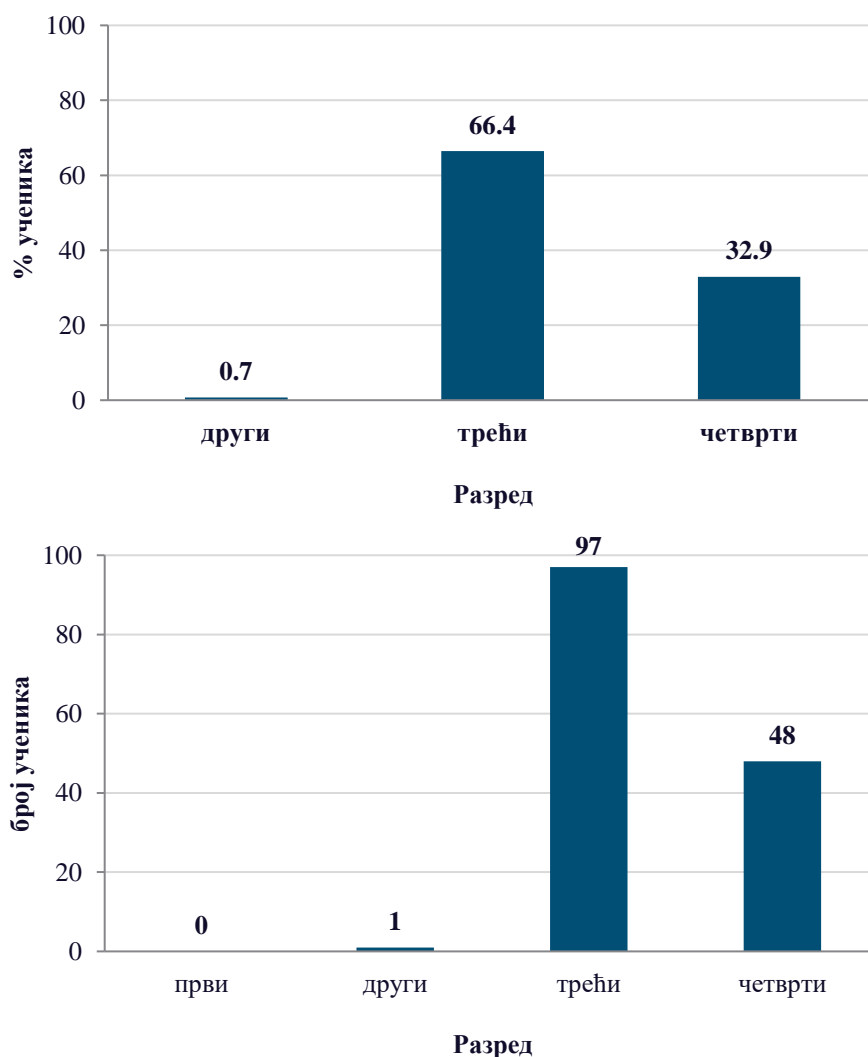

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Више је ученика у четворогодишњем - 79 (54,1%) средњошколском образовању него у трогодишњем - 67 (45,9%) – видети Графикон 11.

Графикон 12. Расподела РЕФ ученика по разреду који похађају (I, II, III и IV), приказано у процетима и у апсолутним вредностима

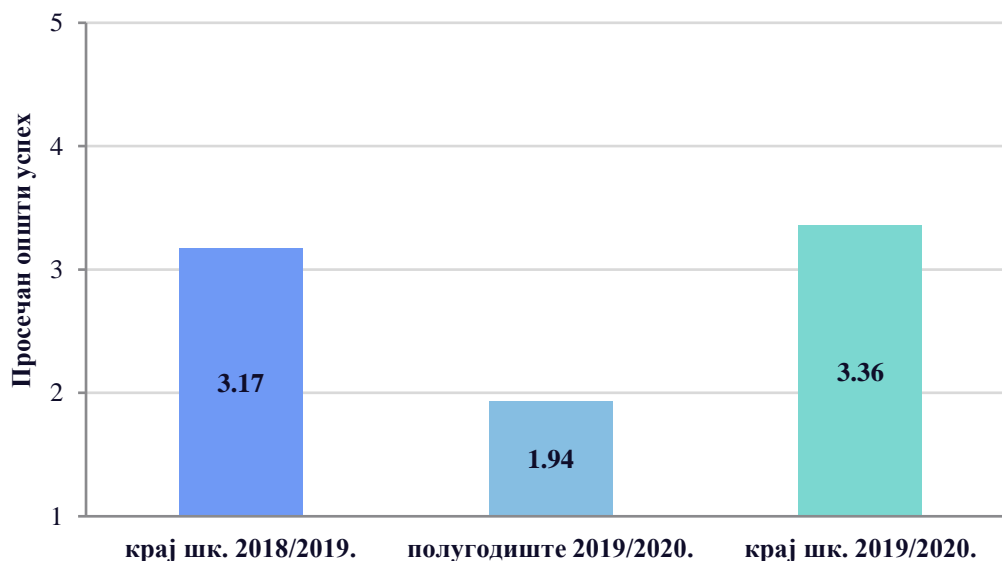

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Када је реч о разреду који похађају ови ученици, може се рећи да ученика првог разреда нема јер су сви ученици наставили да примају стипендије и након прве године, односно похађају други разред средње школе. Највише је ученика трећег разреда – 97 (66,4%), па ученика четвртог – 48 (32,9%), а само један ученик похађа други разред средње школе. Расподела ученика по разредима може се видети на Графикону 12.

Резултати истраживања. На основу добијених података, као и у претходном делу извештаја, припремљене су анализе у вези са школским успехом стипендиста, оценом из владања и изостанцима на крају школске 2018/19, на полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20. године. Такође, узеле су се у разматрање и недовољне оцене на полугодишту 2019/20. године. Налази који следе резултат су тих анализа.

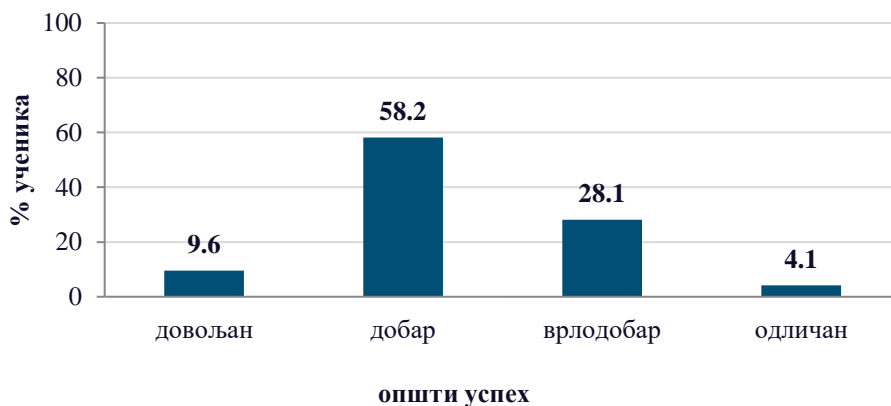
Графикон 13. Просечан општи успех РЕФ ученика на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20.

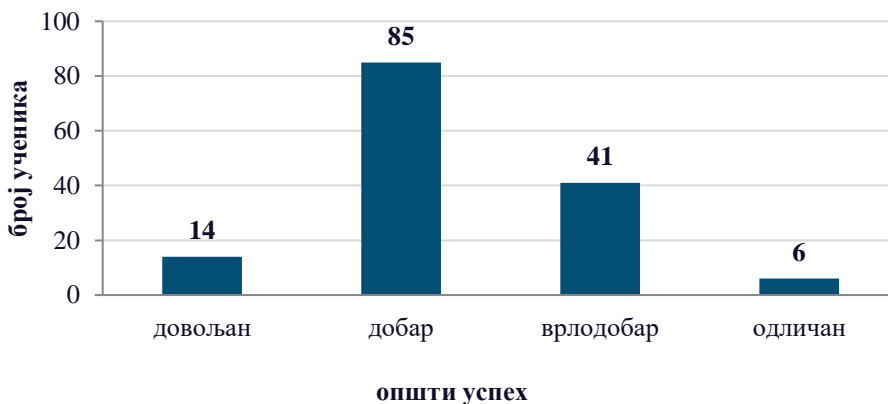

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 13.1. Општи успех РЕФ ученика на крају 2018/19. године, у процентима

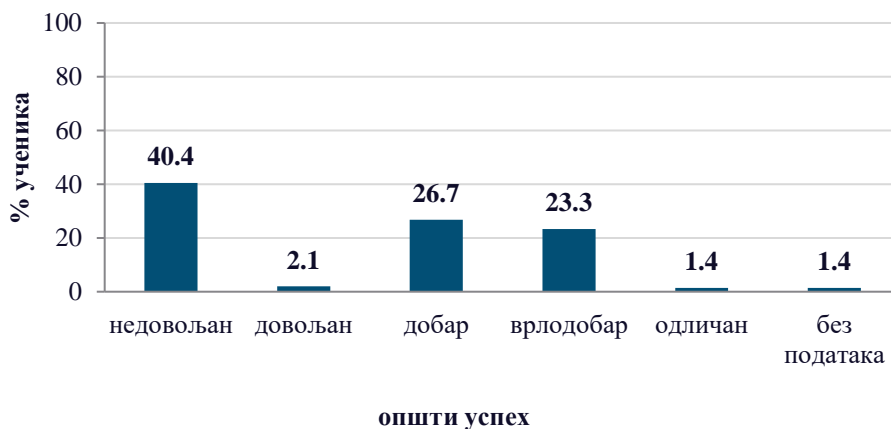
Графикон 13.2. Општи успех РЕФ ученика на крају 2018/19. године

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 13.3. Општи успех РЕФ ученика на полугод.2019/20. године, у процентима

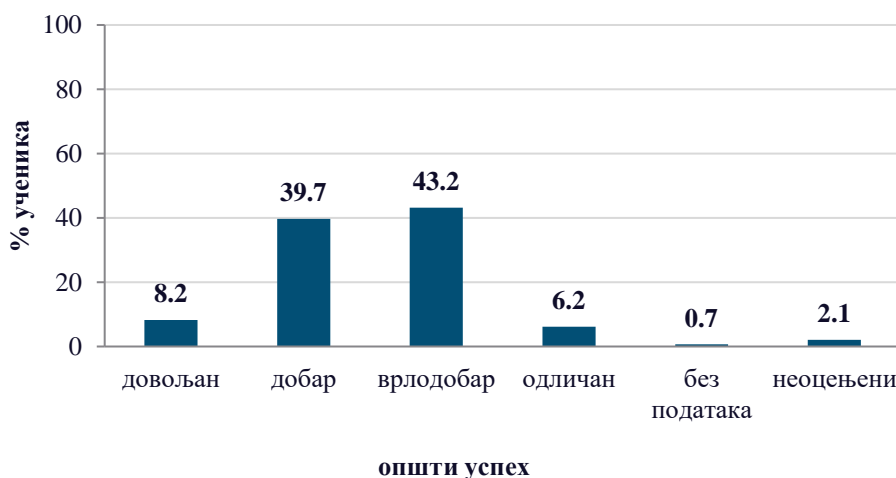
Графикон 13.4. Општи успех РЕФ ученика на полугодишту 2019/20. године

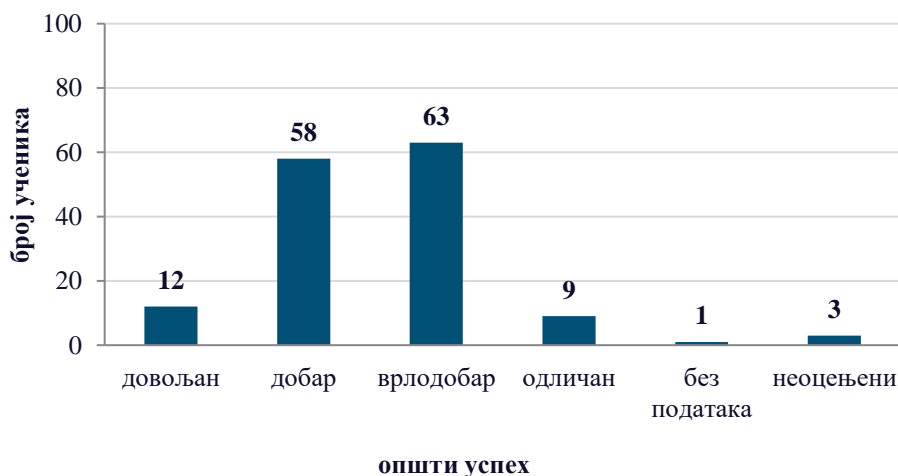

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 13.5. Општи успех РЕФ ученика на крају 2019/20. године, у процентима

Графикон 13.6. Општи успех РЕФ ученика на крају 2019/20. године

Прегледом расподеле ученика у погледу општег успеха, може се констатовати да је око 30% ученика на крају 2018/19. године остварило врлодобар или одличан успех. На полугодишту око четвртине ученика остварује добар и врлодобар успех, али 40% ученика има недовољан успех. На крају 2019/20. године, око 50% ученика остварује врлодобар или одличан

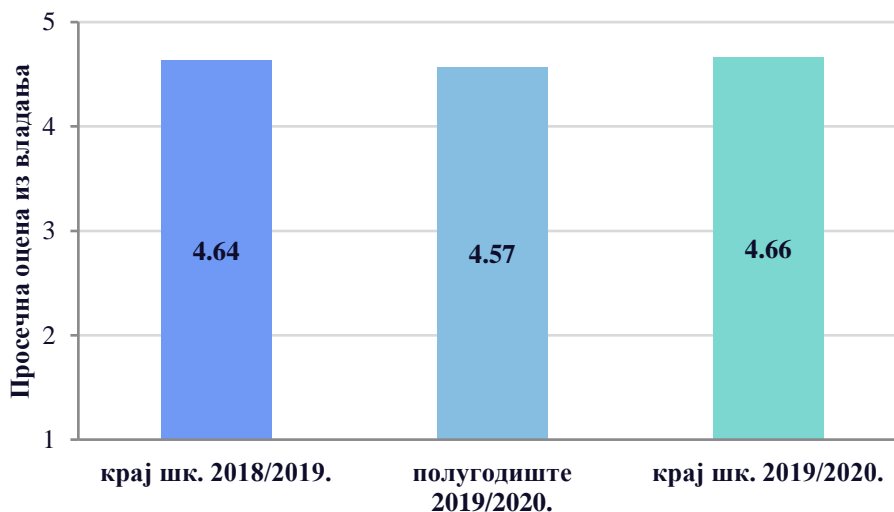

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

успех. Дакле, може се закључити да знатан број ученика успева да задржи школски успех, а око 20% ученика је поправило успех (пре свега прешли из категорије добрих у врлодобре ученике).

Веома је важно истаћи да се подаци о одустајању/напуштању средње школе код ових ученика нису анализирали из простог разлога што напуштања школе није било. Дакле, можда и један од најважнијих података је тај да ромски ученици укључени у овај програм нису одустајали од школе, завршавали су разреде и прелазили у наредне. Такође, ни понављања није било. Сигурно да су стипендије биле један од мотивационих фактора за ове резултате.

Графикон 14. Просечна оцена из владања РЕФ ученика на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20.

Када је реч о успеху ученика који су наставили да примају стипендију, може се закључити да је успех нешто бољи на крају школске 2019/20. године (видети Графикон 13). На полугодишту 2019/20. долази до опадања успеха,

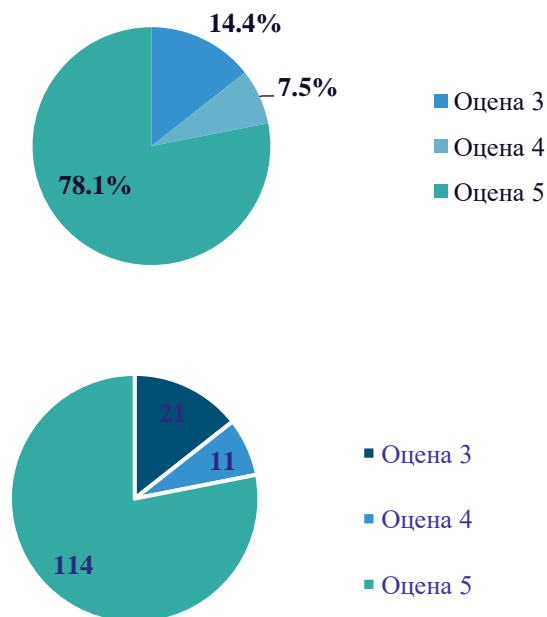

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

али то се дешава и у популацији већинских ученика, тј. у школама то није неубичајена појава.

Генерално гледано, по просечној оцени из владања, може се рећи да је реч о примерним ученицима, које одликује узорно понашање (видети Графикон 14).

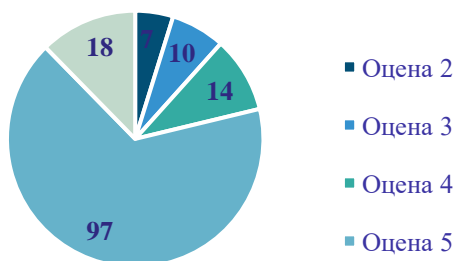
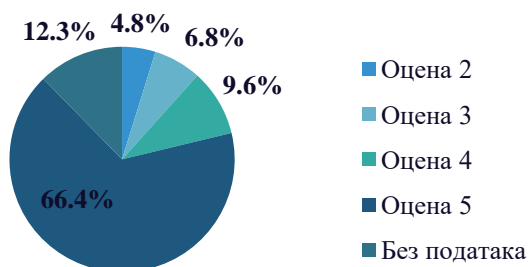
Графикон 15. Расподела РЕФ ученика по оцени из владања - крај 2018/19.

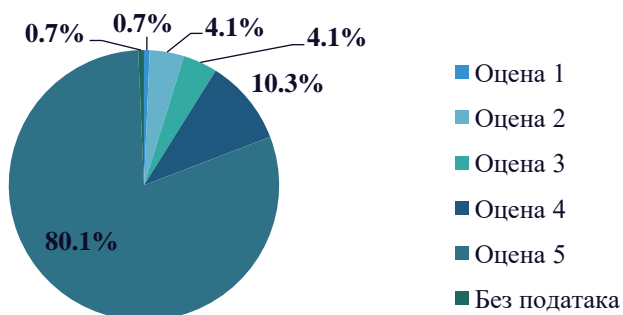

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 16. Расподела РЕФ ученика по оцени из владања – полугодје 2019/20.

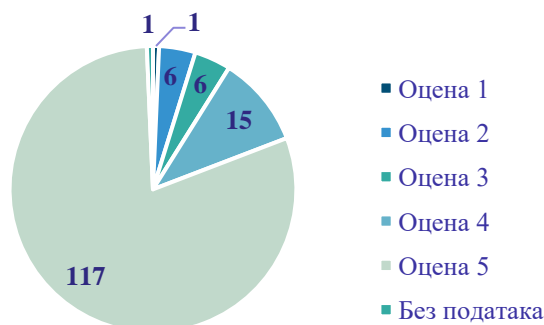

Графикон 17. Расподела РЕФ ученика по оцени из владања – крај 2019/20.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Да би се стекао бољи увид у владање ученика, приказана је дистрибуција оцена током ова три периода. Оно што се из добијених налаза може уочити јесте да су ученици најбољи успех из владања имали у моменту када су конкурисали за стипендију. Током времена, уочава се да и даље доминирају ученици са одличним валадањем, али да је владање нешто слабије, као и да недостају подаци за поједине ученике (Графикони 15-17).

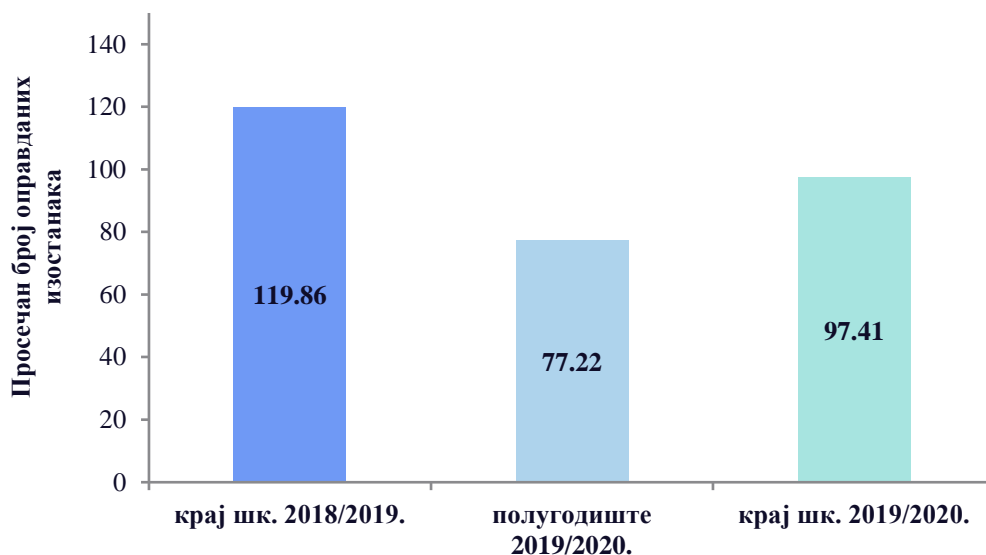
На основу претходних графикана може се констатовати да око 80% ученика на крају 2019/20. школске године има оцену 5 из владања, а око 10% оцену 4. Премда су на полугодишту оцене из владања биле шаренолике, ученици су успели да заврше школску годину са доста добрим оценама из владања.

Број оправданих изостанака је највећи на крају школске 2018/19. године, на полугодишту 2019/20. године је у просеку за око 40 изостанака мањи него на почетку, док је на крају исте те године нешто виши, али и даље нижи него на почетку. Ово може указивати на то да су ови ученици били редовнији у школи током времена (видети Графикон 18).

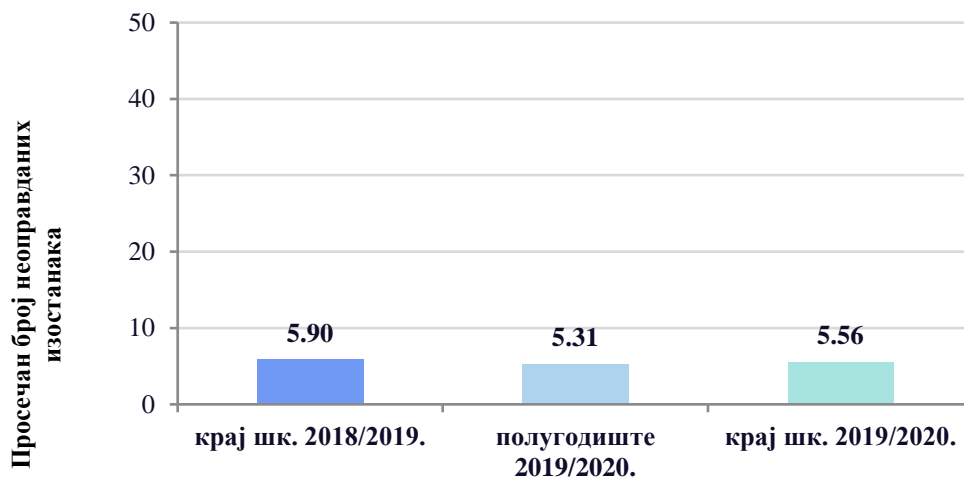

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Графикон 18. Просечан број оправданих изостанака РЕФ ученика на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају 2019/20.

Графикон 19. Просечан број неоправданих изостанака РЕФ ученика на крају 2018/19, полугодишту 2019/20. и на крају школске 2019/20. године

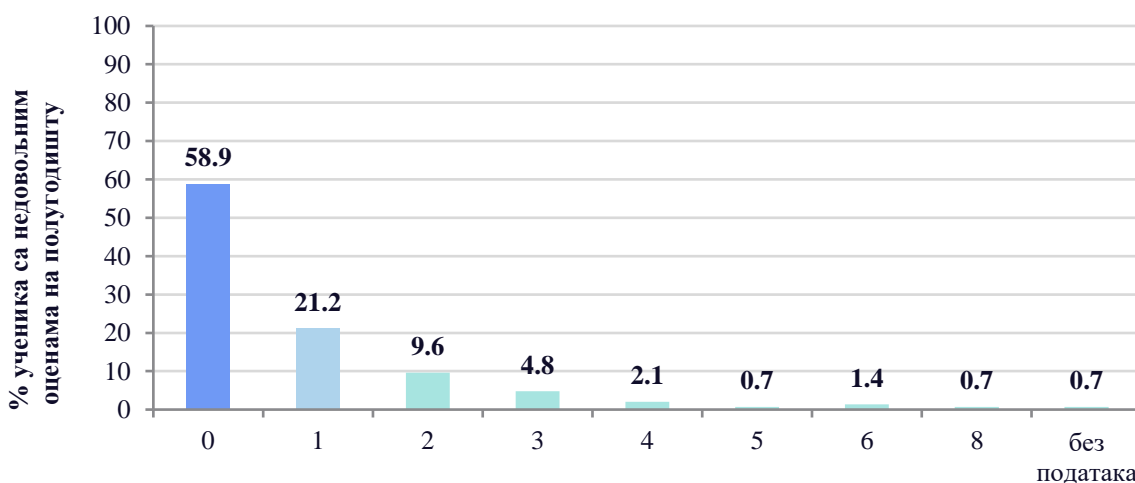
ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Број неоправданих изостанака је прилично мали и не прелази, у просеку, шест. Ово је заиста охрабрујући налаз, јер говори о томе да су стипендисти редовно похађали наставу у периоду док су добијали стипендију.

На крају године није било недовољних ученика, сви стипендисти су прешли у наредни разред.

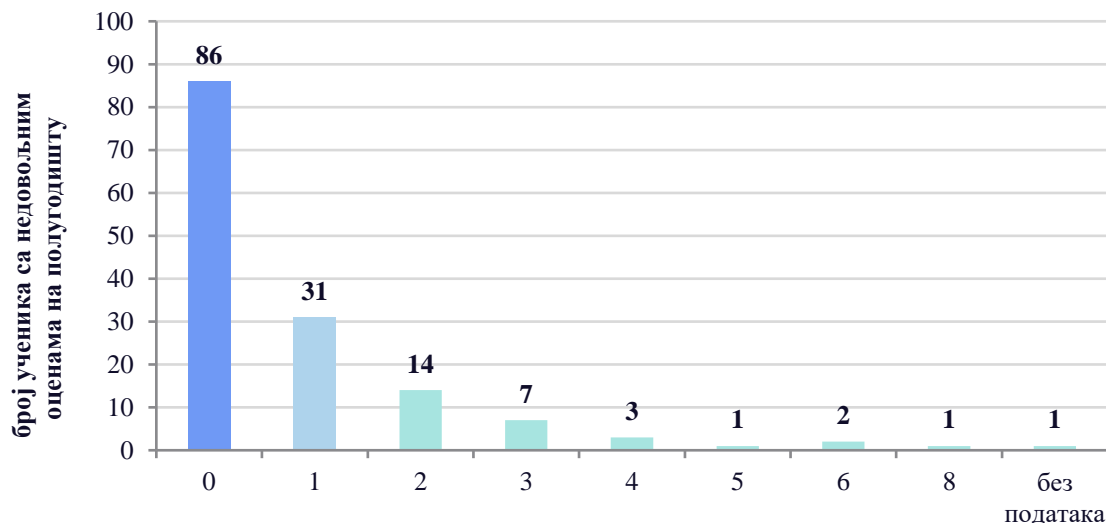
Када је реч о недовољним оценама, веома мали број ученика је имао преко три недовољне оцене на полугодишту 2019/20. Још један позитиван налаз је и тај да око две трећине ученика није имало ниједну недовољну оцену на полугодишту.

Графикон 20. Расподела РЕФ ученика по броју недовољних оцена на полугодишту 2019/20, приказано у процетима и у апс. вредностима

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

2.4. Закључци

Као други сегмент истраживања, издвојени су подаци о ученицима који су били стипендисти ранијег РЕФ-овог пројекта у коме су такође примали стипендије 2018/19. школске године, а 2019/20. школске године су добили стипендију у пројекту који је предмет евалуације. На основу њихових података су издвојени основни закључци.

Веома је важно истаћи да напуштања школе и код ове групе ученика није било. Дакле, можда један од најважнијих налаза је тај да ромски ученици укључени у овај програм нису одустајали од школе, завршавали су разреде и прелазили у наредне. Такође, ни понављања није било. Једна од могућих претпоставки је да су стипендије позитивно утицале на ученике да не напуштају школу и задрже добар успех.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Када је реч о успеху ученика који су наставили да примају стипендију, може се закључити да им је успех нешто бољи на крају школске 2019/20. године.

Такође, поред тога што су поправили успех на крају године, по просечној оцени из владања, може се рећи да је реч о примерним ученицима, које одликује узорно понашање.

Број оправданих изостанака је највећи на крају школске 2018/19. године, на полугодишту 2019/20. године је, у просеку, за око 40 изостанака мањи него на почетку, док је на крају исте те године нешто виши, али и даље нижи него на почетку. Ово може указивати на то да су ови ученици били редовнији у школи у односу на крај школске 2018/19. године.

Број неоправданих изостанака је прилично мали и не прелази, у просеку, шест. Ово је заиста охрабрујући налаз јер говори о томе да су стипендисти редовно похађали наставу у периоду док су добијали стипендију.

Када је реч о недовољним оценама, веома мали број ученика је имао преко три недовољне оцене на полугодишту 2019/20. Још један охрабрујући налаз је и тај да мало мање од две трећине ученика није имало ниједну недовољну оцену на полугодишту.

У целини гледано, сви анализирани квантитативни показатељи су позитивни и упућују на закључак да је програм стипендирања ромских средњошколаца у великој мери имао успеха. Ученици са коректним успехом завршавају школску годину, не изостају, не напуштају школовање, примерног су владања, а на полугодишту немају много негативних оцена.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

2.5. Резилијентност програма - квалитативна анализа

У циљу стицања што обухватнијег увида у процену квалитета образовног искуства ученика припадника ромске националности, који су обухваћени програмом стипендирања и менторске подршке, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања спровео је анкетирање свих актера – ученика, ментора и представника управе школа. Подаци добијени након анкетирања омогућили су да, поред квантитативне анализе, буде извршена и квалитативна анализа прикупљених ставова и мишљења.

С обзиром на то да су у анкетирању учествовали сви актери поменутог процеса: представници управе школа, ментори ученика корисника стипендије и сами ученици, обезбеђен је триангуларни приступ у прикупљању података.

Одабир узорка, на коме је анкетирање спроведено, извршен је на основу критеријума који се односио на географску локацију школа, односно тежило се подједнакој регионалној заступљености школа и испитаника. У складу са овим принципом, одабрани су и анкетирани представници управе школа, ментори и ученици из свих региона Републике Србије. На северу Србије анкетирани су школе у Вршцу, у централном делу Србије – школе из Београда, на западу – школе у Краљеву, на југу Србије – у Нишу и на југоистоку Србије – школе у Пироту.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

За потребе прикупљања података за квалитативну анализу креирана су три инструмента: Анкета за управу школе коју стипендирани ученик похађа, Анкета за менторе ученика и Анкета за ученике. Питања која су чинила садржај анкете била су формулисана тако да се, из три угла, од испитаника прикупе информације које се односе на начин и континуитет рада школа, ментора и стипендираних ученика пре и током ванредног стања узрокованог вирусом COVID-19.

Организација и ток прикупљања података/анкетирања. Представници Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања прикупљали су податке телефонским путем. У телефонском разговору, анкетираним лицима појашњени су сврха и циљ успостављања комуникације између анкетара и анкетираних особе, важност давања релевантних података током одговарања на питања из анкете и значај предлога, сугестија или примедби за даљу реализацију програма. Такође, сваком анкетираном лицу наглашено је да ће се подацима руковати на начин који то уређује закон. Такође, сви испитаници су добили и остале пропратне информације.

У даљем тексту приказана је квалитативна анализа одговора испитаника, исказана у контексту питања постављених у оквиру анкете.

Квалитативна анализа упитника за ученике

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Питање 1: Да ли си за време ванредног стања узрокованог коронавирусом, у свом дому, имао/ла приступ дигиталном уређају (рачунару, лаптопу, таблети или мобилном телефону) који је био прикладан за праћење наставе и обављање школских задатака током ванредног стања? Да ли си делио/ла уређај са другим члановима породице? Како је то утицало на твој успех у изради школских задатака?

Већина испитаних ученика изјавила је да поседује дигитални уређај прикладан за праћење наставе и обављање школских задатака (рачунар, лаптоп, мобилни телефон).

Ученици наводе да су за време ванредног стања узрокованог вирусом COVID 19 поједине уређаје делили са другим члановима породице, као и да то није значајно утицало на успех у изради школских задатака.

Неки од ученика су истакли да им је било лакше да раде на дигиталном уређају и да на тај начин пронађу више информација на интернету, док су неки имали потешкоћа у изради домаћих задатака посредством дигиталних уређаја.

Питање 2: Да ли си током ванредног стања био/ла у контакту са својим наставницима из школе? Ако је одговор потврдан, објасни на који начин и колико често.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Већина ученика извештава да је била у контакту са својим наставницима током ванредног стања, преко платформи, друштвених мрежа и апликација (Viber, Zoom, Google Classroom, сајт школе и остале групе на друштвеним мрежама). У појединим школама, контакт је био учесталији (сваког дана), док се у другим одвијао једном недељно или онда када су ученици, на своју иницијативу, контактирали менторе уколико им је била потребна помоћ приликом учења.

Питање 3: *Да ли си током ванредног стања био/ла у контакту са вршњацима из школе и да ли сте помагали једни другима? Ако је одговор потврдан, објасни на који начин и колико често.*

Сви испитани ученици навели су да су током ванредног стања редовно били у контакту са својим вршњацима из школе, путем апликација и друштвених мрежа.

Питање 4: *Да ли си, током ванредног стања, имао/ла могућност да се обратиш ментору ако ти је била потребна помоћ приликом учења? Колико често? Да ли је тај контакт био исте учесталости и квалитета као и пре ванредног стања?*

Сви испитани ученици изјаснили су се да су били у контакту са својим менторима током ванредног стања и то једном недељно, једном месечно или

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

када су ученици сами иницирали комуникацију са ментором. Међутим, како наглашавају, контакт између ментора и ученика био је ређи за време ванредног стања.

Питање 5: Да ли је ментор заслужан за твој успех у школи? Да ли мислиш да би имао/имала исти успех да немаш ментора? У којој мери ти менторски програм помаже да будеш успешан/а у школи?

Половина испитаних ученика изјаснила се да је ментор заслужан за њихов успех у школи и да не би имали исти успех да није било ментора. Остали сматрају да су сами заслужни за свој успех и да би исти успех имали и без подршке ментора.

Питање 6: Да ли је допринос програма био исти током ванредног стања? Објасни.

Сви ученици сматрају да је допринос програма био исти током ванредног стања.

Питање 7: Да ли би менторски програм могао да буде бољи? Ако је одговор потврдан, наведи предлоге.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Сви ученици су задовољни квалитетом менторског програма и подршком коју им је поменути програм омогућио.

*Питање 8: Да ли те стипендија мотивисала да имаш бољи успех у школи?
Да ли те стипендија мотивише да наставиш да идеш у школу?*

Половина испитаних ученика мотивисана је менторским програмом и стипендијом, док остали сматрају да би похађали школу и наставили школовање и да нису примаоци стипендије, мада им је стипендија од великог значаја.

Квалитативна анализа упитника за менторе

Питање 1: У којој мери и на који начин је обустава непосредног рада са ученицима током ванредног стања узрокованог коронавирусом утицала на учесталост и начин рада са ученицима којима сте ментор? Објасните.

Анкетирани ментори известили су да је, током ванредног стања изазваног вирусом COVID 19, рад са стипендираним ученицима био настављен истим интензитетом, али у измењеном облику. Истичу да се комуникација одвијала преко дигиталних уређаја: телефон, интернет платформе, друштвене мреже. Известан број ментора навео је да је нови начин рада олакшао комуникацију са ученицима.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Ментори наводе да се проблем у учесталости и начину рада јављао код ученика који су по плану и програму имали обавезну праксу.

Питање 2: Да ли су ученици којима сте ментор имали адекватне услове за активно учешће у образовању на даљину - поседовали дигитални уређај и интернет конекцију у својим домовима и имали прилике за учење које је требало да обезбеди школа? Аргументујте.

По мишљењу ментора, већина ученика имала је адекватне услове за рад и обављање школских задатака – дигиталне уређаје и интернет конекцију.

Питање 3: По Вашем мишљењу да ли су ученици имали прилике за учење које је требало да обезбеди школа? Аргументујте.

Ментори су били сложни у изјави да је настава за време ванредног стања узрокованог вирусом COVID 19 наставила неометано да се одвија. Школе су редовно обезбеђивале материјале потребне за рад ученика, а по потреби и дигиталне уређаје.

Питање 4: По Вашем мишљењу колико је менторски програм заиста допринео да ученици ромске националности не напуштају школу?

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Према мишљењу свих испитаних ментора, програм менторске подршке умногоме је помогао да деца не напуштају школе.

Као позитивне стране менторског програма, испитаници су истакли да ученици који примају стипендије имају минимални број изостанака, као и већу жељу да буду у школи и учествују у ваннаставним активностима. Поред тога, наглашавају да ученици који су имали нижи просек на почетку школовања, успевали су да на крају текуће школске године остваре врлодобар или одличан успех.

Квалитативна анализа упитника за представнике управе школе

Представници управа школа које похађају стипендирани ученици ромске националности била су школски психолози и педагози.

Питање 1: Поредећи постигнућа и однос према школским обавезама ученика ромске националности који нису укључени у менторски програм са постигнућима и односом према школским обавезама ученика који то јесу, укратко опишите како процењујете квалитет менторског програма и степен његовог утицаја на ученике.

Представници управе школа сагласни су да је ниво мотивације за рад и учење основна разлика између ученика ромске националности који су укључени у менторски програм и оних који то нису. Наглашавају да су

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

стипендирани ученици мотивисанији за учење, рад и долазак у школу. Показују озбиљност у раду, редовност у праћењу наставе и изради школских задатака. Поред тога, ученици су мотивисани за наставак образовања.

Један део испитаника наводи да успеху ученика битно доприноси подршка ментора, коме увек могу да се обрате за помоћ и подршку. Међутим, морамо напоменути да су испитаници у поједним школама нагласили да сматрају да би ученици били успешнији у оваквим условима и без свог ментора.

Такође, истичу да је материјална подршка, коју доноси стипендија, већини ученика сатисфакција за рад и учење.

Питање 2: Имате ли сазнања како је програм функционисао у време обуставе непосредног рада са ученицима? Ако је одговор позитиван, молимо Вас да опишете да ли се и у којој мери имплементација програма разликовала од уобичајене.

Сви анкетирани представници управе школа одговорили су потврдно. Навели су да се подршка одвијала за време онлајн наставе истим интензитетом као и раније. У неким случајевима, сматрају они, комуникација је чак била редовнија и олакшана.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Питање 3: *Да ли имате сугестије које би допринеле унапређењу нивоа квалитета менторског програма? Ако је одговор позитиван, молимо Вас да их наведете.*

Већина испитаника имала је позитиван став по питању досадашњег квалитета менторског програма. Поједини испитаници су истакли да, иако у школама нема дискриминације, код деце постоји свест о томе да су припадници националне мањине.

Уочено је да део испитаника сматра да би принцип менторског рада са ученицима ромске националности требало применити и на све ученике са слабијим постигнућима, чиме би додатно био смањен ризик осипања ученика из система образовања ових ученика.

2.6. Закључци

Како би се добила квалитативна процена програма менторске подршке и успеха стипендираних ученика, спроведено је анкетирање управе школа, ментора и ученика. На основу добијених одговора, извршена је анализа која је показала да је имплементација менторског програма дала позитивне резултате.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Добијени резултати показали су велику мотивацију стипендираних ученика за рад, учење и одлазак у школу, као и жељу за наставком образовања. Програм менторске подршке је допринео томе да се број ученика који напуштају школу сведе на знатно мањи ниво. Поред тога, финансијска помоћ коју су ученици имали као корисници стипендија, била им је од великог значаја. Менторски програм је пружио ученицима осећај сигурности, будући да су у сваком тренутку могли да се обрате ментору за помоћ и подршку.

Ванредно стање узроковано вирусом COVID 19 није донело значајне промене у квалитету функционисања менторског програма. Школе су обезбедиле ученицима могућност учења и праћења наставе и редовни контакт са наставницима, вршњацима и менторима. Интеракција се одвијала путем имејла, Zoom, Viber апликација и Google Classroom платформе.

Узевши све анализирани податке у обзир, закључује се да је менторски програм пружио велику подршку ученицима ромске националности и да би овакав програм, убудуће, могао да побољша укљученост и успех ових ученика у образовању.

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

3. Препоруке

Када је у питању целокупан узорак ученика, имајући у виду да напуштања школе од стране стипендираних ученика није било, да није било ни понављања, да су стипендије очигледно имале позитиван ефекат и да су деловале мотивационо, да су ученици задржали успех на крају школске 2019/20. године, да је просечна оцена из владања одлична, да ученици у највећем броју редовно похађају школу и да се број изостанака није драматично мењао током времена, да је веома мали број ученика је имао недовољне оцене, **закључак да је је програм стипендирања ромских средњошколаца у великој мери успешан.**

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Када је у питању узорак ученика који су раније били стипендисти РЕФ-овог пројекта, напуштања школе ни код ове групе ученика није било, ромски ученици су завршавали разреде и прелазили у наредне, није било понављања, успех ученика који су наставили да примају стипендију нешто бољи, број изостанака је мањи, а веома мали број ученика је имао преко три недовољне оцене, **закључак је да су стипендије позитивно утицале на ученике да не напуштају школу и задрже добар успех**, као и да је програм стипендирања ромских средњошколаца у великој мери имао успеха.

Препорука је да се овакав програм, у овој или сличној форми, настави, јер се може очекивати да ће на овај начин остатак ромске деце у средњим школама додатно бити подржан и осигуран.

Анализа имплементације менторског програма показала је велику мотивацију стипендираних ученика за рад, учење и одлазак у школу, као и жељу за наставком образовања, а програм менторске подршке је очигледно допринео томе да се број ученика који напуштају школу сведе на знатно мањи ниво. Менторски програм је пружио ученицима осећај сигурности, будући да су у сваком тренутку могли да се обрате ментору за помоћ и подршку.

Овако спроведен менторски програм је изразити пример успешне иницијативе у домену обезбеђивања квалитетне менторске подршке ученицима ромске националности. Овај вид подршке доказано је довео до

ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

смањења стопе напуштања школе, значајно побољшања оцена, као и позитивног односа ученика према школовању. Преглед активности подршке ученицима током трајања менторског програма за ромске ученике **може значајно допринети бољим резултатима у учењу, већој стопи похађања наставе и задржавању ученика припадника ромске националности у редовном школовању образовног система.**

Оно што је евидентно је и то да је могуће постићи снажан утицај комбиновањем финансијских подстицаја (стипендија) са подучавањем и менторским радом. Овај приступ посредено има позитиван утицај на ученике припаднике ромске националне заједнице и њихове породице, менторе ученика, а непосредно на вршњаке у школама у којима се образују ученици из узорка ове анализе.

Мишљења смо да још бољи резултати могу бити постигнути кроз интензивније ангажовање школа и њихових наставника у планирању мера подршке за ученике.

Препорука је да се менторски програм настави, кроз овај или даље сличне пројекте, а можда чак и као системска подршка, јер се може очекивати да ће ментори својим радом максимално подржати останак ромске деце у средњим школама и допринети подизању њиховог општег успеха.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
Сектор за уговарање и финансирање програма
из средстава Европске уније

Овај пројекат финансира
Европска унија

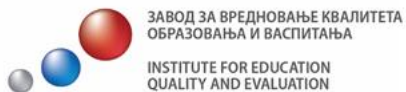
ЕУ подршка ромским ученицима за наставак средњошколског образовања

Припрема извештаја:

Др Бранислав Ранђеловић, Катарина Алексић, Данијела Ђукић

Истраживачки тим:

Јелена Петровић, Јелена Недељковић, Кристина Милутиновић, Теодора Бојовић

ЗАВОД ЗА ВРЕДНОВАЊЕ КВАЛИТЕТА
ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА
ПРОЈЕКТНИ ТИМ

Др БРАНИСЛАВ РАНЂЕЛОВИЋ
Менаџер пројекта

